Karpenko, IElysei
Osinn'oi nochi

PG
3948
K326
085
1920

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

ЛИСЕЙ КАРПЕНКО ТРАҐЕДІЯ

Осінньої ночі

Елисей Карпенко

Товариство українських робітників
„ЄДНІСТЬ“ у ВІДНІ
„EINHEIT“
Verein der ukr. Arbeiter in Wien

Трагедія

Кай. Лор, німська дорж.
та гриловеі рев. мурше в крій. ген. в Кай

PG
3948
K326
O85
1920

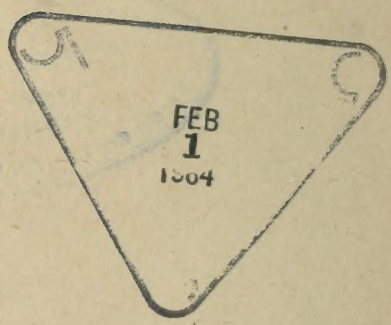

ВИДАВНИЦТВО
ТЕАТР

Київ — 20-XX — Відень

Osinn'oï nochi

ОСІННЬОЇ НОЧІ

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

http://www.archive.org/details/osinnonochitra00karp

ЗГОРБЛЕНИЙ ДІД

СЛІПА

ДІВЧИНА

ХЛОПЕЦЬ

СУСІДА

РЯТІВНИК

СВЯТОША

ОЗБРОЄНІ ПОСТАТІ

ОСОКОРИ

Товариство українських робітників
„ЄДНІСТЬ“ у ВІДНІ
„EINHEIT“
Verein der ukr. Arbeiter in Wien

I

Двір бідности і злиднів. Обідрана хата. Похилий тин. У глибину посунув і пропав у млі город. Стовбури позрізуваних сояшників. Бурян. У зільникові Осокори. Шелестять пожовклим листєм. Гонять одвічний сум. Усохла вишня. В хаті примеркле світло. Небом сунуть осінні хмари. За ними, далеко на заході — скорбно заходить місяць.

Дід. (На воротях). Цить... Чуєш? — наче їде... (Слухають).

Дівчина. Вітер... Осінь... Кроки ночі...

Дід. Ні... шляхом. (Мовчать).

Дівчина. Вам почулось...

Дід. (Швидко). Ось же... (Взяв Дівчину за руку. Слухають).

Дівчина. (Рівно). Хтось іде наче? (Мовчать).

Дід. Так... Вітер...

Дівчина. А може... вона?... Смерть?...

Дід. Вітер... Осінь... (Мовчать. Виглядають).

Дівчина. (Вороже поглядає на Осокори). Ці ще... Наче ховають уже...

Дід. Вони... де ж їм інакше...

Дівчина. Хоч-би на якусь часину кинули гнати свою одвічну тугу... їх наче навмисне повиносило тут для того — аби вони все тільки вили...

Дід. Бо ж... ні життя, ні радости вони не бачили тут — то де вже їм...

Дівчина. (До Осокорів, глухо). Годі!... Мама... вони ще живі... не вмерли... І тато, вони ось-ось приїдуть і привезуть Рятівника, життє, цілющу воду...

Осокори. (Скорбно). Шу-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у... (Дівчина і Дід застигли. Мовчать).

Дівчина. (З захованим роспачем, розбито). Чому ж вони так довго не вертаються?...

Дід. Бо то ж не близько... Та й коняка... Яка вона в нас... на трьох ногах...

Дівчина. Треба в когось було позичити...

Дід. Сказали, що... в того морені, тому самому треба...

Дівчина. А вже ж!... То тільки тато... І головою раді за них накласти... (Пішла до хати).

Дід. (Прислухається. Десь торохтять колеса. Дід рушив іти. Став. Придивляється). Сусіда... З степу мабуть... (Сів на колоді під тином. Дожидає. Десь стукають у вікно. Гомонять. Затихли).

Дівчина. (Заходить. Стала біля Діда). Не чуть?...

Дід. Я вже й не розберу... То вчувається, що їде, то знов нічого... А ніч оця... їй мабуть не буде вже й краю...

Дівчина. (Підсіла до Діда. Рівно). У їх... у мами... починають руки холонути...

Дід. (Заворушився). Та то... Вона вся холодна... Бо нічого ж крові в ній не осталось...

Дівчина. (У тон Дідові). Не доживуть вони до ранку.

Дід. (Не рухаючись). Та ти ось... погляди (дає їй руки), вони й у мене... крига наче... Такі вони й у тата твого...

Дівчина. (Нерівно. Піднято). Ви чуйте мене: тато... з мамою... на цьому світі більш не побачуться...

Дід. (Потирає свої руки і намагається заговорити Дівчину). А все це тому, що... (Піднято). Вони... оті... (Свариться кулаком у далечинь). Що он!... у хоромах... і живуть і сплять під музику — випили всю кров із нас... (Спокійно. Стомлено). А без крові, Дівчино... де ж нам не холонути... Де взяти

життя... Його їм усе мало... Вже їм від нього аж очі рогом лізуть, а вони все... їдять нас — пють нашу кров... (Дівчина заглядає в вікно. Дід бурчить). Робили на їх наші діди, батьки, робимо ми... На їх каторжній роботі... одна осліпла... ця дістала ось лиха... Умірає. І от нікому нічого... Ці потомились та сплять... А ті, тим ніколи... Вони сміються — гуляють. Жлоктять нашу кров за життє і радість!... (Тихо регоче). Хе-хе... Ха-ха... (Зібгався. Поменшав. Сидить. Дівчина важко посунулась од вікна. Впала на призбу).

Осокори. (Тужно). Шу-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у...

Дівчина. (Непритомно йде до Діда). Діду... мама через вікно подивились на мене в останнє наче...

Дід. (Заклопотано). А його... він усе не вертається...

Дівчина. Підіть до хати... може їх уже нема...

Дід. Та то... От оці ще мені дубленні ногі... Колись би то оце подався б йому на зустріч... І воно... швидче б якось.

Дівчина. Ідіть... Узнайте... А я побіжу...

Дід. Коняка в них, як що пристала, то хай устають і пішки, бігом.

Дівчина. А з мамою... Я хочу знати...

Дід. Ходім.

Дівчина. Я боюся...

Дід. То пожди... (Пішов до хати. Дівчина стоїть. Нерухається. Дожидає).

Сусіда. (Заходить. Став. Дивиться. Рівно). Чого це ти, Дівчино — і не ворухнешся?... (Дівчина поворухнулась. Дивиться. Мовчить). Може?...

Дівчина. Ось Дід... Пішли... Довідатись... (Мовчать. Ждуть).

Осокори. (Журно). Шу-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у...

Сусіда. (У тон осокорам). І місяць уже заходить...

Дівчина. А до світання?...

Сусіда. Ще далеко. (Мовчать).

Дід. (Заходить). Це хто?

Дівчина. Живі?...

Дід. Це ви, Сусідо... Оце маємо... Вона вмірає, а він поїхав за Рятівником, лікарем... І все оце не вертається... Прямо вже... (Дівчина пішла до хати).

Сусіда. Я зустрічав його.

Дід. Далеко?

Сусіда. По той бік могили.

Дід. Ото ж маєте... Поїхав...

Сусіда. Йому пора б уже вернутись...

Дід. Коняка в нас... Знаєте ж яка... з трьома ногами...

Сусіда. Еге... Коли б у мене не такі вдохляки, то я йому оце на зустріч би...

Дід. А цитьте... (Слухають).

Сусіда. То тим боком хтось поторхтів...

Дід. Я вже кажу, що краще було б йому й не їхати...

Сусіда. Ні, як же...

Дід. (Рівно). Не застане він уже її...

Сусіда. Хіба?...

Дід. Руки їй уже, як крига... Синіють губи...

Сусіда. А при памяти?...

Дід. Та поки... (Сів на колоді).

Сусіда. То може ж воно якось...

Дід. І ніч... Приходив би той світ уже...

Сусіда. Еге, — довгі ночі настали... (Мовчать). А як ви гадаєте — його більш не займатимуть?...

Дід. А то ж би з якої ласки?

Сусіда. Та може ж уже досить із них... Ціле ж життє його тягають... їдять... знущаються...

Дід. І їстимуть... Не зїдять поки зовсім... Та й дітей його... Поїдять і їх... Щоб і коріння по ньому не лишилось...

(Швидко, тіпаючи губами). І оце, що його випустили... це... Я знаю... Це з пяних очей... З панського жалю... „Хай уже, мовляв, закриє жінці очі“... А там... О, я знаю!... Їх я знаю!... У них, я певен — і петля на нього вже готова... Та ще оце й старий уже приїхав, з отакими палєтами...

Сусіда. То йому десь би зійти з дому...

Дід. Та оце ж... Як же його... Умірає... Та ще... Вони ж, за все своє спаруваннє, одне на другого навіть скоса не глянули... Лихо та злидні їм на шию теребкались, а вони глянуть одне одному в очі, всміхнуться, візьмуться за руки... (Замовк. Мовчать). А дітей уже тих... вони й досі на них не надивились... Та й мене, й Сліпу... Нас би давно вже під припічок треба, а ми в них усе й досі на покуті... А от тільки... життя... Ніяк не побачиш його... Все ніколи... Все праця... Все злидні... Все ті... чорти білі!... Все їм!... Усе для них!... А собі... нема коли й угору глянути...

Сусіда. Та вже їм не довго осталось...

Дід. Не хапайся... З нашими людьми... За нашими горбами — вони ще довго бешкетуватимуть... Хто зараз умірає?... Така ж як і вони... А пішов швидких коней дістати, то... в того потомлені, тому самому треба...

Сусіда. А я... будь ласка... Тільки ж — я насилу їх у двір усунув...

Дід. Я знаю... У вас вони теж... не швидкі... Драбини, кістяки.

Сусіда. Ото ж власне..

Дід. Будемо ждати... Може ж таки... хоч пішки...

Дівчина. (Заходить). Діду, хтось у нас навгороді ходить...

Дід. Товаряка?

Дівчина. Ні... хтось високий.

Дід. Привидилось... Стовбури... А що мамі?

Дівчина. (Сіла біля Діда). Вони вставали... Попросили причесати їх... Кликали тата... Я їм сказала, що вони ось-ось, з цілющою водою для них... Вони намагались усміхнутись, але... заблищали їм в очах сльози і вони... дуже

довго дивились на мене... Я до них говорила, а вони тільки й сказали щоб я трохи причепурила в хаті та як приїдуть тато, щоб я їх поцілувала... Самі вони — цілували мене, цілували бабу... Лесика пожаліли будити... Тепер вони заснули... І сплять тихо, тихо... Наче ангел...

Сусіда. Слава Богу... Отак... і він приїде... І Божий ранок...

Дід. (Рівно. Нерухаючись). Пошли Боже... А Сліпа?

Дівчина. Вони моляться... (Мовчать).

Сусіда. І чого б оцій вишні було всохнути?

Дід. Гробаки її підїли.

Сусіда. (Повільно робить цигарку. Зробив. Курить). А як ви гадаєте на новий переділ?

Дід. Без бійки не обійдеться.

Дівчина. Ще мама казали... (Нараз замокла. Слухає. Із за хати вийшла, озброєна під убраннєм, Сіра Постать. Пішла в город. Зникла у млі).

Дід. Що?

Дівчина. Хтось наче шерхнув... (Слухають).

Сусіда. Вітер... Покотив певно бурянину абощо. Він мою яму, що за хатою в мене — майже до верху затаскав уже буряном усяким... А що сьогодня виробляв він у степу з отим перекотиполем та з ростороопою... Так усе кудись турив їх...

Дід. Отак і ми... як ота ростороопа — куди нас женуть...

Сусіда. Атож... Не вміємо якось повстати всі разом. Одиниці вириваються... Як от і син ваш...

Дід. Всі разом усе боїмося... Не хочемо...

Дівчина. А я вам кажу, що хтось ходить... Я ж чую... Може... по маму... смерть?

Сусіда. (У тон Дівчині). А ви чули, що в громаді дехто поговорює аби на те літо землі під толоку вже годі кидати?... А що ж його тоді з товаром?... Нудити на привязі, тягати по обніжках? Ні, проти такого нам уже гуртом треба буде повстати... Бо це все ті в кого ні кола ні біля нього...

Дівчина. (Тулиться до Діда). Огляньтесь навгород... (Сусіда й Дід торопко оглядаються. Навгороді сіріє Постать. Стоїть).

Дід. Це... (Заворушився).

Дівчина. Хто?

Дід. Сусідо... Дівчино... Це... Я ж казав... А от... Чуєте? І він... їде вже... (Пошепки). Дівчино... біжи... татові на зустріч... І скажи йому хай він десь тікає...

Дівчина. Куди?... Від кого?...

Дід. (Близько пригорнув до себе Дівчину й Сусіда). Ото... навгороді... то його вже дожидають... Хай Рятівник сам сюди...

Дівчина. Я... до мами... на одну часинку...

Дід. (Рівно. Нерухаючись). Тато... їде... А той... у палетах... Хіба ж він його помилує? — Ніколи... Біжи... Ну ж... Тут отак, по-над тином — навзгинь... А по-над загатою... виростеш і що-духу... (Дівчина полізла по-над тином. Зникла).

Сусіда. Я вже ніду...

Дід. (Держить Сусіда за руку, нерухаючись). Сидім.. (Мовчать). Якось же... Щось же треба... А я ж... один... Та й ноги в мене... нікуди з ними... (Мовчать). Оце вони вам так наїлись уже...

Сусіда. Мовчім за них...

Дід. Я знаю... У їх на нього вже й петля готова...

Сусіда. Може закуримо?... Тютюн у мене... справжні „жилки“...

Дід. (Нерухаючись). Тепер вони його вже задавлять...

Сусіда. Ось кинте ж про них... А то я...

Дід. Ну-ну... А вже ж... Я зроду не курив... А зараз... Давайте... (Крутять цигарки). Тільки ж ви, Сусідо... Побудьте вже... хоч поки сіріти почне... Бо що ж я один...

Сусіда. Я побуду...

Сірі Постаті. (Завляються вони нараз. Озброєні під убраннєм. Зброя скрегоче, бряжчить. На головах їм відлоги. Поперед

них Дівчина. Сусіда й Дід нерухаються. Хвилю ніхто нічого. Постать з городу надійшла у двір. Стоїть).

Постать. (Глухо). Устать!... (Неграбно бє нагаєм Сусіда й Діда. Вони встали). Де він?... Червоний твій?...

Дід. Його нема... У нас... умірає...

Постать. І він за Рятівником?!... (Дід мовчить). Відповідай, псюго! (Бє його. Він ухиляється. Мовчить).

Дівчина. Я ж вам уже казала...

Постать. (Щось пошепки говорить до других Постатів. Розходяться. Стають на воротях. На вуглах хати. По-серед двору. Декілько входить до хати. Мовчанка).

Сусіда. Я нічого... Тут лихо і я... загутарився... оце й усього...

Постаті. (Грізно і глухо, в тон Осокорам). Мо-овча-ать!... (Ніхто нерухається. З хати виходять Постаті. Одна з них робить рукою рух. Скупчились. Ведуть якусь таємничу раду. Ідуть. Зникли. Дівчина біжить до хати).

Дід. Сусідо... запрягайте свої каліки... Поїдемо... Хай і мене...

Сусіда. Що?...

Дід. Вони йому на зустріч... Я знаю...

Сусіда. Добре... Я зараз... (Пішов).

Дівчина. (Заходить).

Дід. Що?... (В Сусіда заскрипіли двері. Глухий гомін).

Дівчина. Сплять... Повернулись до стіни...

Дід. Хвала Богові... Я... Сусіда пішов запрягати... Ми їм навздогінці... Татові на зустріч... Бо вони ж його...

Сусіда. (Через загату). Діду, — жінка й діти наробили в мене великого репету... І я не можу... Бо то ж і мене до вашого сина... (Зник).

Дід. Атож... То я пішки... Ноги в мене хоч і деревяні, але... я махну ними... Побіжу... Дівчино... (Іде з нею до воріт). Ти ж отут...

Сліпа. (Виходить з хати. беручись за стіну. Стала. Махає рукою). Хто там?... Ідіть... Сюди... Заберіть хлопця... Не можна йому вже в хаті...

Дід. (Рівно. Глухо). Уже?...

Сліпа. Упокой Господи стомлену душу її... (Дід і Дівчина ідуть до Сліпої. Стали). Упокоїлась... Тихо... Як ангел... Хлопця десь до людей треба... Кликнути когось із жінок... І ту... щоб читала... (Дід і Дівчина пішли до хати).

Осокори. (Скорбно). Шу-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у...

Сліпа. (Притулилась до стіни. В тон Осокорам.) Чому ж по мене ти, смертонько, не приходиш?... (Мовчить). Еге... ваша правда мої Осокори... забуто за мене... і тут, і там... (Дівчина виводить сонного хлопця). Хто це?... Ага... одведи його... Слухай... (Через вікно видно, як Дід засвітив свічку над умерлою. Дівчина пішла).

Дід. (Заходить). Іди до хати... А я йому на зустріч... Бо вони його...

Сліпа. Слухай... (Мовчать). Коли вона по мене прийде?... Де край моїм мукам?... Кому я потрібна?...

Дід. (Заклопотано). Або я знаю... Я сам нудю світом і шукаю кінця своєї пропасти... (Пішов).

Сліпа. Е-е... слухай!... (Мовчить). Всі поросходились... Прощай хоч ти хато... (Пішла. Мріє. Зникла. Нема. З улиці до двору заходять Дівчина і Святоша. Одягнута вона в чорне. В руках книжка. Пішли до хати).

Осокори. (Тужно). Шу-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у, шу-у-у-у-у-у-у-у... (Святоша читає над умерлою. Бубонить у тон Осокорам).

Дід і Рятівник. (Заходять).

Рятівник. Взяли його прямо з повозки й повели в балку...

Дід. (Чудно). А в яку?

Рятівник. Що отут найближче...

Дід. Ага... Я знаю...

Рятівник. Коняку я мусів кинути, бо вона пристала...

Дід. Ото ж... І тут... Бачите... Свічка он уже... Царство їй небесне... Завдали вам клопоту тільки... Ви вже якось...

Рятівник. Я он під хатою... Пересижу до ранку. А вранці хтось їхатиме...

Дід. Отож... У балку... в оцю найближчу... в цю я поспію... Ноги... один з ними клопіт... Але... Я... (Іде). Сину-у-у... (Зник. Луною десь. У тон Осокорам). Си-и-и-ну-у-у... (Рятівник сів на причілковій привбі. Закутавсь у чорного сіряка. Похилив голову на груди. Притуливсь до стіни. Сидить. Нерухається. Чорніє. У сінях глухо ридає Дівчина. Святоша все читає. Зайшов місяць. Темніє. З вулиці йде Хлопець. Став біля тину. Мовчить. Дивиться Хлопець) Я в людей не хочу... Тату... Мамо... проведіть... хтось у нас під хатою он сидить... (Із за хати вийшла Сіра Постать. Стала біля вугла. Стоїть Хлопець боязко прищуливсь до тину. Жалібно гукає). Ма-а-ам-о-о-о-о...

Осокори. (У відповідь Хлопцеві, скорбно). Ш-у-у-у-у-у, ш-у-у-у-у-у, ш-у-у-у-у-у...

FEB
1
1964

КИЇВ.
ЗИМА.
19-XX.

ДРУКОВАНО 10.000 ПРИМІРНИКІВ

З друкарні „Адрія" у Відні, II. Роспорядник І. Лондон

ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

— Момот Нір. Траґедія, 5 дій.
— Осінньої ночі. Траґедія, 1 дія.

ДРУКУЮТЬСЯ:

— З глибини життя. Драма, 5 дій.
— Святого вечера. Драма, 1 дія.

ГОТУЮТЬСЯ ДО ДРУКУ:

— Білі ночі. Леґенда, 5 дій.
— Ідіот. Драма, 4 дії.

ОДНОАКТОВІ ДРАМИ:

— Одружиннє.
— Благовість.
— У неділю.
— Осінні згуки.
— Одцвіли її каштани.
— На руїнах.
— Покинуті. Комедія, 1 дія.

З ДРУКАРНІ „АДРІЯ“, ВІДЕНЬ, II. РОСПОРЯДЧИК І. ЛОНДОН

10,84,
8K.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY